

Monitoring finansiranja političkih partija:

Svjetlo na kraju tunela

Amra Fetahović

U BiH sistem monitoringa obavlja Centralna izborna komisija (CIK), koja se i sama suočava sa raznim nedostacima, a koji joj onemogućavaju kvalitetan monitoring političkih partija. S jedne strane nalazi se oko 90 političkih partija, a svaka partija ima i svoje organizacione dijelove, neke čak i preko sto, dok s druge strane nalazi se CIK koji vrši monitoring i njegovih šest zaposlenih. Iz samog ovog odnosa jasno je da CIK neće moći naći većinu slučajeva koja su u suprotnosti sa odredbama Zakona o finansiranju političkih partija BiH (Zakon).

Kako ojačati monitoring finansiranja političkih partija ne mijenjajući zakonsku regulativu? Ovaj policy brief pružiće odgovor na ovo pitanje ali pružiće i argumente zašto treba osnažiti proces monitoringa.

Zašto monitoring finansiranja političkih partija treba unaprijediti?

Način na koji se obavlja monitoring političkih partija vodi ka nepovjerenju nad podacima koji se nalaze u godišnjim finansijskim izvještajima političkih partija kao i u godišnjim revizorskim izvještajima Službe za reviziju finansiranja političkih stranaka Centralne izborne komisije (Služba za reviziju). Nepovjerenje proizlazi iz činjenice da u trenutnom procesu monitoringa imamo nepravedan odnos između subjekta i predmeta monitoringa. S jedne strane nalazi se Služba za reviziju koja zapošljava 6 revizora, dok se s druge strane nalazi oko 90 političkih stranaka koje su predmet monitoringa. Pored toga, velike stranke imaju i preko 100 organizacionih dijelova (npr. najveća

Sažetak

Ovaj policy brief je baziran na Studiji provedenoj pod pokroviteljstvom Sorosa, „Dostupnost podataka o finansiranju političkih partija“ urađenoj od strane Amre Fetahović, a u kojoj je kao jedan od problema istaknut monitoring finansiranja političkih partija. Značaj monitoringa ne proizlazi samo iz činjenice da postoji mogućnost ilegalnog finansiranja od strane privatnih i fizičkih lica već i zbog toga što se iz budžeta svih nivoa vlasti ukupno godišnje izdvaja oko 19 miliona KM i bilježi rast iz godine u godinu. Budući da političke partije, indirektno, finansiraju i građani, sistem finansiranja političkih partija postaje predmet od javnog značaja i interesa, što nije slučaj u BiH.

Slab monitoring finansiranja političkih partija uzrokuju:

- Nedostatak zaposlenih revizora u Službi za reviziju (CIK)
- Finansijski izvještaji koje dostavljaju političke partije CIK-u su u štampanoj formi
- Nepostojanje baza podataka finansiranja političkih partija
- Nepostojanje baza podataka pravnih lica kojima je Zakonom zabranjeno da finansiraju političke partije
- Male ovlasti koje ima Služba za reviziju
- Nizak nivo participacije NGO u polju finansiranja političkih partija

Izaziva

- Niži nivo vjerodostojnosti revizorskih izvještaja Službe za reviziju (CIK)
- Veću mogućnost da kršenje Zakona ostane neopaženo i nekažnjeno
- Neobavještenost građana o finansiranju političkih partija

Činjenice o budžetskom finansiranju političkih partija

- Oko 55 političkih partija (od ukupno 90) dijelom je bilo finansirano i iz budžeta u 2009.g.
- Godišnji izvori finansiranja političkih partija (2009) iz budžeta se kreću od 914 KM do 3,7 miliona KM
- Ukupna sredstva uplaćena političkim partijama iz budžeta u 2009.god. su iznosila 19 miliona KM
- Izdvajanja iz budžeta bilježe realni godišnji rast od 27,06% 2010.god./2005.god.
- Od ukupno 19 miliona KM uplaćenih u 2009.god. 15 miliona je dobilo 8 političkih stranaka, a ostala 4 miliona je dobilo oko 45 stranaka
- 15 miliona KM predstavlja u prosjeku 85% ukupnih prihoda za 8 političkih partija (kreće se od 69% do 98%)

stranka u finansijskom smislu, ima 135 organizacionih dijelova) što dodatno opterećuje sistem monitoringa. Sam monitoring je koncipiran tako da je svaka politička stranka obavezna popuniti i podnijeti, do 31.marta svake godine, finansijski izvještaj za prethodnu godinu. Finansijske izvještaje sačinjava pet obrazaca koji se odnose na glavni odbor stranke i 15 obrazaca koji se odnose na svaki pojedinačni organizacioni dio stranke.

Ovako veliki obim posla za zaposlene u Službi za reviziju, dovodi da toga da je nemoguće tražiti od Centralne izborne komisije (CIK) da unaprijedi reviziju nad finansijama političkih partija, koja bi bila usmjerenija ka procesu kontinuiranog monitoringa, a ne dosadašnje provjere, definisane Zakonom o finansiranju političkih partija BiH (Zakon), da li je izvještaj podnesen na datim obrascima koji su propisani Pravilnikom; da li su obrasci pravilno ispunjeni; da li su obrasci sveobuhvatni; da li izvještaj sadrži sve promjene; da li su analitički dokazi pravilno sabrani; da li je izvještaj predat u zakonskom roku.

Monitoring bi podrazumjevaao kontinuirano (ne samo godišnje) i temeljito praćenje da li se politička partija ponaša u skladu sa odredbama Zakona.

Izvještaji koje političke partije podnose ne nalaze se u elektronskoj formi tako da ne postoji baza podataka o prihodima i rashodima političkih partija. Pored toga ne postoje ni baze podataka pravnih lica kojima je, po Zakonu, zabranjeno da doniraju političke partije. Izgradnja baza podataka podrazumjeva novčana ulaganja ne samo u kreiranje baza podataka nego i u obuku budućih analitičara koje treba tražiti prije svega u nevladinim organizacijama, novinarima i akademskim stručnjacima.

Sinergija između CIK-a i civilnog društva

Kvalitetniji monitoring bi rezultirao i detektovanjem više nepravilnosti u vezi finansiranja političkih partija, nego što to uspijeva sam CIK da uradi.

U prilog ovoj tvrdnji govori činjenica da je Centar za istraživačko novinarstvo BiH (CIN), uspio da otkrije kršenja odredaba Zakona o finansiranju političkih partija BiH, koja su ostala neopažena za CIK. Na ovom poduhvatu radilo je 6-7 CIN-ovih novinara, a pokrivali su sedam najutjecajnijih stranaka, u finansijskom smislu za period 2005-2009.godine. Svaki od novinara je dobio za zadatak da prikupi finansijske izvještaje jedne političke partije, što im je omogućeno u CIK-ovim prostorijama. CIK ne dozvoljava iznošenje izvještaja ali omogućava njihovo analiziranje u svojim prostorijama. Tako da je CIN fotografisao svaku stranicu izvještaja i onda u svojim prostorijama analizirao 5000 dokumenata za samo sedam stranaka i za period od 2005-2009.god.

Jedan od rezultata ovog istraživanja je i taj da je CIN upoznao javnost putem medija, o kršenjima odredaba Zakona. Nakon toga je na molbu CIK-a dostavio Službi za reviziju spisak 70 privatnih

preduzeća koja su donirala stranke iako su prethodno imali ugovore sa javnim institucijama te spisak 40 preduzeća donatora stranaka koja su imala ugovore sa javnim preduzećima.

Problem je što je CIN-ov angažman prestao jer se radi o novinarskoj agenciji, koja ovisi o donatorima. Dodatno, CIN nije nevladina organizacija (NVO) koja bi upotrijebila nalaze i kontinuirano budila svijest glasača o finansiranju političkih partija, a ne nakon izbornih rezultata što je ovdje bio slučaj.

Inače u BiH trenutno ne postoji nevladina organizacija koja bi se aktivno i kontinuirano bavila pitanjem monitoringa finansiranja političkih partija.

Uloga NVO, novinara, akademskih stručnjaka i analitičara bi trebala da bude monitoring političkih partija i nepristrasno izvještavanje javnosti o njihovim nalazima. Oni bi trebali da budu ti koji će ponuditi odgovore javnosti na pitanja kao što su: Da li je usvajanje ili neusvajanje zakona uzrokovano nekom donacijom političkoj partiji? Da li su rezultati javnih tendera pristrasni ka donatorima političkih partija? Kako političke partije troše novac, posebno one partije koje se najviše finansiraju putem budžeta?

Cijeli ovaj proces podrazumjeva dugoročnu i stabilnu povezanost između nevladinih organizacija, Centralne izborne komisije, donatora i medija. Jedan od primjera aktivne uloge nevladine organizacije, je slovački NVO, Alijansa Fair Play, koji prati finansiranje političkih stranaka u zemlji i propagira transparentnost u finansiranju stranaka i javnim nabavkama. Alijansa je razvila i održava baze podataka o finansijskom stanju stranaka i donatorima. Alijansa također saraduje sa novinarima koji, na temelju baze podataka istražuju slučajeve zloupotrebe javnih sredstava od strane političke stranke. Ona dodatno izrađuje i propise o političkom finansiranju koji imaju za cilj promovisati transparentnost finansiranja stranaka uvođenjem efikasnih mehanizama javne kontrole.

Potreba za aktivnijom ulogom civilnog društva u podizanju svijesti građana o finansiranju političkih partija je neminovna jer građani

uopšte nisu upoznati sa detaljima o izvorima niti o rashodima političkih partija, što je pokazao i terenski test, proveden u okviru Studije. Također test je pokazao da glasači čak ne znaju ni gdje da potraže informacije o finansiranju političkih partija, a jedan od volontera je i izjavio: „... bilo je frustrirajuće pokušavati pronaći detalje o finansiranju političkih partija. Imala sam osjećaj da svako ima nešto da krije...“

Svjetlo....

Potreban je odlučan donator koji bi prije svega podržao izgradnju baze podataka o finansijama političkih partija, bar za 8 najvećih u pogledu izvora finansiranja.

Budući da je CIN već izgradio bazu podataka o imovinskom stanju političara, pretpostavka je da bi rado surađivali i u kreiranju baze finansiranja političkih partija, kao i javnih tendera. Polazna osnova za kreiranje takvih baza bila bi dokumentacija prikupljena od strane CIN-a koja obuhvata sedam političkih partija i period od 2005-2009. godine. Analiziranje pretpostavlja poznavanje pravnog okvira sistema finansiranja političkih partija te je u tu svrhu potrebno organizovati obuke za buduće analitičare. Jednom formirane baze bi se kontinuirano ažurirale sa svježim podacima. Baze podataka bi bile dostupne samo za one koji bi završili obuku, kako bi se spriječila zloupotreba istih. Svi nalazi bi bili dostupni na jednoj web stranici, na kojoj bi bili sadržani i rezultati analiza finansiranja političkih partija. Kako bi sve informacije bile sadržane na jednom mjestu koje bi predstavljalo izvor informacija iz te oblasti za medije i za NVO.

Literatura

1. Centralna izborna komisija (2011). Informacija o sredstvima isplaćenim političkim subjektima u 2010. godini iz budžeta sa svih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini. Sarajevo: Centralna izborna komisija, Služba za reviziju finansiranja političkih partija
2. Fetahović, Amra (2011). Dostupnost podataka o finansiranju političkih partija. Sarajevo: Open Society Fund

Amra Fetahović, rođena je 1979. godine u Travniku gdje je završila osnovnu i srednju školu. Diplomirala je na Ekonomskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu - smjer Međunarodna ekonomija. Završila je magistarske studije na Univerzitetu Tor Vergata u Rimu na temu "Ekonomija Evrope i međunarodne finansije".

Tokom studiranja radila je u Organizacionom komitetu projekta Balkan Case Challenge 2002.godine. Nakon završetka fakulteta radila je u Raiffeisen Bank, a nakon sticanja diplome magistra od 2007.godine radi u Direkciji za ekonomsko planiranje pri Vijeću Ministara gdje je i trenutno zaposlena.

3. Korajlić, Ivana (Eds.). (2010). Finansiranje političkih partija u BiH. Sarajevo: Transparency International BiH
4. Pravilnik o godišnjem finansijskom izvještaju ("Službeni glasnik BiH" no. 61/06)
5. Tjernstrom, Maja, and Austin, Reginald (Eds.). (2003). Funding of Political Parties and Election Campaign Handbook Series. Stockholm: International Institute for Democracy and Electoral Assistance.
6. Walecki, M., Šehić, V., Hadžimehić, N., and Ivanis, G., (2004). Party Financing, Money and Politics Project (MAP), Sarajevo: IFES and Central Election Commission
7. Zakon o finansiranju političkih stranaka BiH („Službeni glasnik BiH“, no. 22/00, no. 102/09, 54/10)

Fond
otvoreno društvo
Bosna i Hercegovina

Fond otvoreno društvo BiH pokrenuo je Program podrške istraživanjima u oblasti javnih politika početkom 2004. godine. Osnovni cilj programa je unaprijeđenje istraživanja i analize javnih politika kako bi se potaknuo argumentovani dijalog i razvio takav način donošenja odluka u oblasti javnih politika koji će počivati na relevantnim informacijama i realnim opcijama.

Program obuhvata edukaciju iz oblasti istraživanja javnih politika, stipendije za istraživanje i mentorstvo u toku istraživanja. Do sada je, u okviru ovog programa, stipendirano 73 istraživača.

Sva istraživanja su dostupna na www.soros.org.ba.